

"El pensament salvatge"

CLAUDE LÉVI-STRAUSS

TRADUCCIÓ DE MIQUEL MARTÍ I POL. EDICIÓ I PRÒLEG A

CURA DE JOSEP R. LLOBERA

EDICIONS 62 i Diputació de Barcelona

Col·lecció "Clàssics del pensament modern"

334 pàgines

Lévi-Strauss, explorador de l'home

Una de les qüestions per les quals tradicionalment més s'ha interessat l'antropologia (i la filosofia i la sociologia abans que l'antropologia existís com a tal) és la naturalesa i les característiques de l'anomenat "pensament primitiu" o "pensament salvatge". En efecte, una llarga nòmina d'investigadors i pensadors s'han preocupat per aquest tema: Comte, que creia que les societats primitives estudiaven els fenòmens de la natura des d'un punt de vista religiós; Tylor, que estava convençut que l'home primitiu actua lògicament i racionalment; Frazer, que atorgà al pensament primitiu l'estatut de màgic; Lévy-Bruhl, que creia —malgrat que a la fi de la seva vida semblà que canviava d'opinió— que el pensament primitiu era místic, pre-lògic i totalment diferent del pensament racional civilitzat; Durkheim, per al qual els pensaments primitius i civilitzats no eren sinó fases d'una mateixa evolució; Malinowski, que creia en la racionalitat del pensament primitiu, racionalitat "completada" —segons Malinowski— amb certa dosi de màgia que era vista com a tal per l'home primitiu, etcètera. De totes aquestes tesis la de Lévy-Bruhl va ser la que va tenir més èxit, fins al punt que arribà a convertir-se, si fa no fa, en el paradigma dominant, pel que fa a la problemàtica i a la polèmica qüestió de la naturalesa i substància del pensament primitiu o salvatge.

El pensament salvatge (1962) de Claude Lévi-Strauss (I) és un llibre dedicat a refutar la teoria de Lévy-Bruhl (i de Sartre, amb el qual polemitzà fortament). Lévi-Strauss hi oposa, com hem vist, la mentalitat lògica dels pobles civilitzats a la mentalitat mística i pre-lògica dels pobles primitius. Ja des del primer capítol, Lévi-Strauss, tot apropiant-se al vocabulari i a l'estructura interna del "pensament salvatge", qüestiona la tesi de Lévy-Bruhl i afirma que el pensament primitiu o salvatge implica "gestions intel·lectuals i mètodes d'observació" comparables als de la ciència moderna. En efecte, per Lévi-Strauss el pensament primitiu no és

sols el vehicle mitjançant el qual se satisfan necessitats, cosa que sí que se'ns pot reprotxar a nosaltres, sinó que aquest pensament també mostra exigències intel·lectuals o científiques —com ho demostra Lévi-Strauss en els abundosos exemples que porta a col·lació— en cercar, de fet, el mateix que el pensament científic: posar ordre a l'univers a través d'una observació exhaustiva i d'un inventari sistemàtic de les relacions i dels lligams existents entre els fenòmens. Però encara n'hi ha més, ja que el "pensament salvatge" s'anticipa moltes vegades al pensament científic en un doble sentit: "Sobre la ciència mateixa i sobre mètodes i resultats que la ciència no assimilarà més que en un estadi avançat del seu desenvolupament" (i Lévi-Strauss dóna compte d'aquest vessant anticipador posant com a exemple el desenvolupament de la química moderna).

¿Quina és, doncs, la diferència entre màgia i ciència? Per Lévi-Strauss la diferència rau en el fet que, mentre el pensament màgic postula un determinisme global, integral i intransigent ("la gegantina variació sobre el tema del principi de causalitat", per emprar la felicitat expressió de Hubert i Mauss), el pensament científic en distingeix nivells, alguns dels quals només admeten formes de determinisme que no són aplicables a d'altres nivells. De fet, Lévi-Strauss va una mica més enllà i creu que els ritus i les creences màgiques són testimoniatge d'un "rigor" i d'una "precisió" *avant la lettre*, alhora que "expressions d'un acte de fe en una ciència encara no nada". Convé aclarir, però, que per Lévi-Strauss el pensament màgic no és una forma tímida i balbucejant de la ciència (principi, començament o esbós), sinó que és un sistema articulat, independent i "científic": l'anomenada "lògica del sensible" o "ciència del concret", espècie de "*bricolage* intel·lectual" que observa, reflexiona, organitza i explota el món sensible, elaborant, com un calidoscopi i a l'inrevés del que fa avui la ciència, "estructures que agencen esdeveniments".

Però, s'ha de recalcar que aquest pensament primitiu o salvatge és tan intel·ligible i rigorós com el pensament científic. En tot cas, diu Lévi-Strauss, entre el pensament màgic i el científic (ambdós igualment vàlids) hi ha una analogia formal que fa que el primer sigui una mena d'expressió metafòrica del segon. En conclusió, i per dir-ho amb les mateixes paraules de Lévi-Strauss, "en comptes, doncs, d'oposar màgica i ciència, valdria més de posar-les paral·leles, com dos modes de coneixement, desiguals quant als resultats teòrics i pràctics —car, des d'aquest punt de vista, és veritat que la ciència reïx millor que la màgia, bé que la màgia s'anticipa a la ciència en el sentit que també reïx alguna vegada—, però no pel gènere d'operacions mentals que tots dos impliquen i que difereixen menys en la natura que en la funció del tipus de fenòmens als quals s'apliquen". Afegim, de passada, que aquest caràcter "científic" atorgat al pensament màgic és l'única manera de respondre al que s'anomena la "paradoxa neolítica": ¿com donar compte de la revolució neolítica sense l'existència de la llarga tradició científica del pensament màgic? ¿O és que hem de creure que es passà directament d'un pensament "místic" i "pre-lògic" a la revolució neolítica?

¿Com valorar *El pensament salvatge*? Em penso que no és pas exagerat dir que aquesta obra (així com tota la producció de Lévi-Strauss) és una de les més grans contribucions que el segle xx ha fet a l'estudi de l'estructura de la mentalitat humana. I això és així perquè Lévi-Strauss, superant l'empirisme barroer i els dubtosos models psicomatemàtics vigents fins no fa pas gaire, tot explorant l'estructura interna de la mentalitat humana i demostrant les seves hipòtesis (malgrat que algú hagi dit que Lévi-Strauss fa trampa a l'hora de triar el material etnogràfic), ha estat capaç de veure més enllà unes coses com ara les següents: que les estructures fonamentals del pensament humà tenen un denominador comú en totes les èpoques; que sols hi ha una racionalitat universal i, en conseqüència, l'anomenat "pensament salvatge" ni és pre-lògic ni és pre- o anticientífic; que estudiar el pensament primitiu no és altra cosa que fer una arqueologia de la nostra pròpia cultura; que tota l'experiència humana passada (inclosa la immemorial) forma part d'una totalitat que l'home ha de reconèixer, recuperar i assumir, superant l'amnèsia cultural, com amb lucidesa assenyala Lévi-Strauss en un capítol d'indubtables resonàncies proustiana que l'autor titula *El temps recobrat*; i, en fi, que l'etnocentrisme és un malendrec i ja és hora

que el dipositem al museu de records de la història. En conclusió, *El pensament salvatge* és un treball que val la pena de llegir per dues raons fonamentals: per una raó científica —el llibre és un espill en el qual la mentalitat humana queda

perfectament reflectida— i per una raó lúdica, pel plaer que proporciona la seva lectura.

MIQUEL PORTA PERALES
enginyer i llicenciat en filosofia i lletres

«Sexe i temperament en tres societats primitives»

MARGARET MEAD

TRADUCCIÓ DE JORDI CIVIS I POL

EDICIÓ A CURA DE JESÚS CONTRERAS

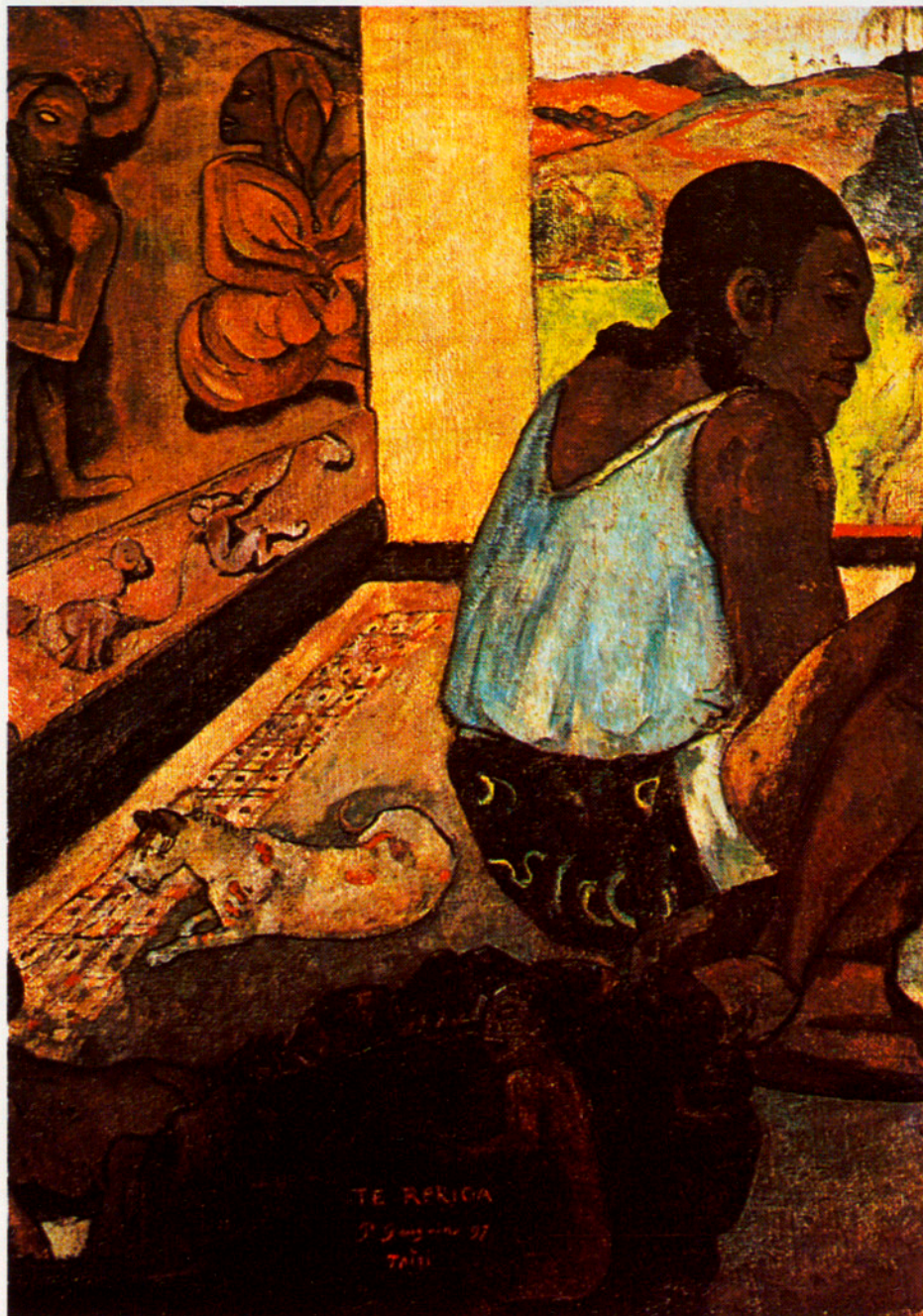
PRÒLEG DE JAUME FRIGOLÉ

Clàssics del Pensament Modern, núm. 14

Edicions 62/Diputació de Barcelona

347 pàgines. Barcelona, abril de 1984

Quan la utopia és possible i es diu passat

En la seva adelerada recerca de models utòpics de recanvi al vell ordre pretesament en crisi, els joves rebels dels anys seixanta es van trobar amb un llibre d'antropologia que donava resposta a moltes de les seves preguntes. Aquella, la dels estudiants de l'anomenada dècada prodigiosa, era una generació que volia canviar la vida. Semblaven superades, o si més no insuficients, les revolucions i reformes exclusivament polítiques i es deia que havia arribat l'hora del gran canvi cultural i vital. L'hora de la revolució de la vida quotidiana. Calia doncs plantejar-se seriosament la construcció de nous models d'organització de la família, de l'escola, dels mitjans de comunicació, de les presons, dels hospitals, dels manicomis i, en general, de totes les institucions no estrictament polítiques i econòmiques, que són, d'altra banda, les que determinen en gran mesura el signe d'una societat. Conseqüentment, aquells anys es reeditaren en massa tota mena de vells textos utòpics i s'experimentaren nombroses noves teories pedagògiques, psiquiàtriques, ecològiques i, molt especialment, sexuals. En aquells anys ingenus i meravellosos es considerava que un dels grans errors de la vella societat havia estat, concretament, d'imposar als sexes masculí i femení uns rols socials antinaturalment que provocaven frustració —la famosa sobre-repressió marcusiana—, els quals portats a les darreres conseqüències, podien ser molt perillosos per a la supervivència de l'espècie humana. Es deia que la imatge competitiva i guerrera que s'imposava als homes era generadora de guerres i destruccions ecològiques i que la dona havia estat terriblement sacrificada en la seva intel·ligència en l'altar sagrat de la reproducció i de les feines domèstiques. Pensem que també eren els anys de la guerra del Vietnam i que se sentia com mai la urgència de reconstruir l'home en un sentit pacifista i de convivència i de treure la dona del *ghetto* de la llar, on l'havien reclosa durant segles. Les utopies de l'època ja ens parlaven d'homes no violents, de societats no competitives i de dones que havien recuperat el ple ús de la capacitat intel·lectual i de decisió. Aldous Huxley, per exemple, en la seva novel·la *L'illa* ens presentava una societat en què els papers masculí i femení havien desaparegut i tots els éssers humans ho eren plenament sense distincions de sexe. Bertolt Brecht, per part seva, posava en qüestió fins i tot la vocació maternal femenina i deia en un bell vers que vindria un temps que els fills no serien pas propietat dels seus pares ni de les seves mares, ans pertanyerien «als éssers més maternals». Tot